

НАПРЯМ 2.

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК
У ВИМІРІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

МАРКЕРИ ІДЕНТИЧНОСТІ В РЕГІОНАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ ФРАНЦІЇ

Косович О. В.

*доктор філологічних наук,
професор кафедри романо-германської філології
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Проблематика регіоналізації культури стосується питань, пов'язаних із формуванням регіональної та національної ідентичностей. Кожен регіон зберігає свою неповторну історію, культуру та мову. Мова і культура – це ті плацдарми, що рятують народи від втрати національної самобутності та національної ідентичності.

Ареал Франції представляє особливий інтерес завдяки ранній та глибокій централізації, що відкинула регіональні культури на периферію спілкування, та переоцінці цих культур на сучасному етапі [2].

Як писав французький історик Ф. Бродель, «дати відповідь на запитання «що таке французька ідентичність?» – отже, вловити саму суть проблеми, зрозуміти Францію з її власною допомогою, побачити, як народжується вона з тих незліченних напластунів, які шар за шаром терпляче відклали її минуле» [1]. Відтак, виникає проблема співвідношення національної та регіональних ідентичностей та «нащарувань».

У французькій науці питання національної ідентичності розроблялися давно та різнобічно. Класичними роботами на цю тему є праці Ж. Мішле, Е. Ренана та інших авторів, які показали шлях, пройдений Францією, до політичної, мовної та культурної централізації. Переважне вивчення доцентрових процесів, що формують французьку єдність, певною мірою залишало осторонь не менш важливі відцентрові тенденції, що також беруть участь у культурному розвитку країни. Останні нерідко розглядалися як ворожі культурному центру і такими, що перешкоджають єдності нації. Ця думка

висловлювалася як дослідниками, так й політиками минулих епох і теперішнього часу.

Тим часом є й інший погляд на єдність Франції. Так, А. Тібодє та М. Озуф вважають, що він не є тотожним політичному та культурному вирівнюванню і передбачає збереження регіональних ідентичностей як компонентів живого, а не абстрактного цілого. У сучасній Франції вирівнювання регіональних відмінностей перестало сприйматися як лінійний і незворотний процес.

Так, у роботах у Ж. Мішле ще не зустрічається термін «ідентичність», але вже є згадка про «батьківщину», «єдність батьківщини». Ж. Мішле вважав особливо важливою роль географії та мови у формуванні характеру мешканців регіонів. Тим часом Центр, на думку дослідника, був відображенням усіх регіонів, винятковим авторитетом, наділеним багатьма перевагами [3].

На думку Е. Ренана, нація – це насамперед духовний принцип [5]. Цей принцип становить двоєдність: апелювання до минулого та прагнення майбутнього. З одного боку, важливе загальне володіння багатою спадщиною спогадів, з іншого – загальна угода, бажання жити разом, продовжувати спільно користуватися нерозділеною спадщиною, що дісталася.

Засновник сучасної системи освіти Ж. Феррі створив єдину централізовану школу, в якій освіта була підпорядкована формуванню національної ідентичності.

У ХХ столітті інтерес до питання ідентичності обумовлений переглядом регіональних традицій, а також проблемою імміграції. Ф. Бродель вважав, що ідентичність – це живий, сучасний результат минулого. Бродель відзначав прагнення французів до єдності та водночас до унікальності, неповторності, індивідуальності.

Французька дослідниця ХХ століття М. Озуф слідом за А. Тібодє пов'язує переплетення різних ідентичностей із двома полюсами: абстрактним (уніфікація) та конкретним (різноманітність).

Абстрактний полюс – це централізована, організована Франція; конкретний – різноманітна країна, яка успадкувала різні традиції. М. Озуф дотримується другого погляду, критикуючи «якобінську» політику жорсткої централізації. Вона вважає, що слід визнати множинність ідентичностей, що становлять рухливу «французьку композицію» та свободу вибору ідентичності кожною окремою особистістю [4].

Важливість проблеми ідентичності визнають і політики, про що свідчить створення у Франції Міністерства імміграції, інтеграції, національної ідентичності та солідарного розвитку, а також проведення дебатів щодо французької національної ідентичності.

Наслідуючи традиції французького політичного дискурсу, президент М. Саркозі наполягає на превалюючій ролі «єдиної» національної ідентичності, по суті, залишаючи регіонам лише вторинні функції.

Проблему ідентичності активно обговорюють. У цьому розкид думок надзвичайно широкий:

- а) висловлювання у межах традицій французького політичного дискурсу;
- б) критика дій уряду (виступи проти дебатів: існує думка, що праві порушують питання про ідентичність, з якою у Франції «немає проблем», замість того, щоб займатися іншими проблемами країни);
- в) зведення серйозної проблеми до іронічних висловлювань.

Так, один із блогерів іронічно заявляє: «Щоб бути французом, необхідно «повністю приймати концепт «світської єдиної та неподільної Республіки»; принаймні раз на тиждень їсти три різні сорти сирів; не вболівати в міжнародних змаганнях за італійську футбольну збірну; не відзначати Хелловін, знати перші два куплети Марсельєзи, досить правильно розмовляти французькою».

1. Упродовж століть культурна та мовна політика Франції була спрямована на централізацію, що включає не лише висування Центру, а й підпорядкування регіонів.

Особливо гостро це торкнулося мови: мовна політика Франції упродовж століть була спрямована на послідовне витіснення регіональних мов та діалектів.

Жорстка політика стосовно регіонів та їхньої специфіки отримала метафоричну назву «культурний якобізм» і була реалізована рішучим способом. Альтернатива цій політиці – політика «культурного жирондинізму» розроблялася переважно на рівні концепту, а не в реальній практиці.

2. Розвиваючи існуючі концепції ідентичності, місце пам'яті, форс-слів та ін., обґрунтовується нове поняття «показники (або маркери) регіональної ідентичності»:

форс-слова у мові про регіон; місця пам'яті та предмети символічного значення, що актуалізують регіональну належність; колективні уявлення та культурні практики (регіональні традиції та ритуали).

3. Показники регіональної ідентичності включають:

- регіональну мову, діалекти, говірки;
- традиції і внутрішні зв'язки: професійні, сімейні, соціальні (уклад життя, традиційні професії, ремесла; регіональний костюм, кухня; відносини в сім'ї, пам'ять про попередні покоління, імена; фольклор);
- релігійні та політичні переконання;
- історію та пам'ять;
- загальні ідентифікатори із сусідніми регіонами;
- регіональний ландшафт та архітектуру;
- риси характеру мешканців.

4. Показники регіональної ідентичності становлять систему, яка в кожному регіоні має свою ієрархію і вибудовується навколо одного маркера (групи маркерів), що є ключовою, – найяскравіша ознака, що протиставляє регіон культурному центру країни зсередини (з погляду жителів регіону) та ззовні (з погляду представників культурного центру), при цьому внутрішня та зовнішня конотації можуть не співпадати.

5. Ідентифікація регіональних особливостей проявляється на різних рівнях, у тому числі: а) у культурних уявленнях, традиціях, фольклорі; б) у творах художньої літератури та культури; та в) у туристичній діяльності. Так регіональна ідентичність підтримується і стає відомою за межами краю.

6. Регіональна ідентичність встановлюється порівняно з іншим регіоном або культурним центром. У регіонах особливо важливо встановити дистанцію з Парижем, підкреслити відмінності від Парижа, країни в цілому. У регіонах культивуються власні місця пам'яті і власні пантеони героїв, імена, дати. У регіонах спостерігаються більший зв'язок з місцевістю, сім'єю.

На національному рівні особлива увага приділяється загальнофранцузьким цінностям, насамперед республіканським, героїзму та загальним стражданням в ім'я батьківщини. На регіональному рівні важливіша роль сімейної спадщини та місцевої історії, яка в деяких випадках суперечить офіційній точці зору.

Загальнофранцузькі цінності мають світський характер, тоді як у регіонах є важливішими релігійні цінності. Культивування місцевих особливостей стосується як традицій, так й мови.

7. Встановлення дистанцій культурного Центру та регіонів може мати більш згладжений або гостріший характер (від культивування особливостей до явного протесту), а також різну природу: національні цінності є абстрактнішими, регіональні – конкретнішими.

Національна ідентичність пов'язується з минулим (спадщина) та майбутнім (проект) за особливої ролі політичної волі і навіть тиску. Регіональна ідентичність більшою мірою пов'язана з переживанням минулого або його відтворенням у майбутньому, що зумовлює частку консерватизму у її спрямованості.

Подолання цієї асиметрії здійснюється за усвідомлення людиною можливості індивідуального вибору своєї ідентичності, а також її зміни та нової актуалізації у рамках рухомого єдиного цілого («французької композиції»).

Проведене дослідження у перспективі може бути продовжено у напрямках, пов'язаних із порівнянням різних регіонів Франції.

Література:

1. Бродель Ф. Ідентичність Франції. Простір та історія. Книга 1. Видавництво Жупанського, 2013. 368 с.
2. Косович О. Французька мова у просторі франкофонії: монографія. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. 211 с.
3. Michelet J. Tableau de la France: géographie physique, politique et morale. Hachette Livre-BNF, 2018. 88 p.
4. Ozouf M. Composition française. Retour sur une enfance bretonne. Editions Gallimard, 2010. 245 p.
5. Renan E. Qu'est-Ce Qu'une Nation? Kessinger Publishing, LLC, 2010. 36 p.